

grensarbeiders in noord-frankrijk

In 1961 werden in het huidige West-Vlaanderen ongeveer 16.000 grensarbeiders geteld en in het huidige arrondissement Moeskroen 10.000 grensarbeiders³; eind 1970 waren het er respectievelijk 5.076 en 4.784.

Evolutie van het aantal grensarbeiders in Noord-Frankrijk, 1961-70

	Totaal					
	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	1961	1970	1961	1970	1961	1970
Huidig West-Vlaanderen	11.352	3.441	4.674	1.635	16.026	5.076
Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs	4.918	2.208	2.112	991	7.030	3.199
Gemeentengroep Ploegsteert-Komen	2.092	992	931	593	3.023	1.585
Huidig arrondissement Moeskroen	7.010	3.200	3.043	1.584	10.053	4.784
Vroeger West-Vlaanderen	18.362	6.641	7.717	3.219	26.079	9.860
	Waarvan van Franse nationaliteit					
Huidig West-Vlaanderen	318	488	190	161	508	649
Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs	680	723	427	359	1.107	1.082
Gemeentengroep Ploegsteert-Komen	244	321	159	171	403	492
Huidig arrondissement Moeskroen	924	1.044	586	530	1.510	1.574
Vroeger West-Vlaanderen	1.242	1.532	776	691	2.018	2.223

Dr. Ec. J. Theys,

Wetenschappelijk Medewerker WES

In 1962 werd door de Westvlaamse Economische Raad, met de medewerking van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, de gewestelijke bureaus van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, de werknemersorganisaties, de werkgeversorganisaties, de gemeenten en het Nationaal Instituut voor de Statistiek, een uitgebreide enquête gehouden onder de grensarbeiders van het toenmalige West-Vlaanderen (met inbegrip dus van het huidige arrondissement Moeskroen). In het onderzoek werden circa 4.700 grensarbeiders betrokken evenals ruim 1.500 gewezen grensarbeiders. Doel van het onderzoek was een beter inzicht te krijgen in de arbeidssituatie van de grensarbeiders, te komen tot een afwegen van de kansen tot tewerkstelling in de toekomst en op dit inzicht een beleid terzake op te bouwen. Het aantal grensarbeiders tewerkgesteld in Frankrijk bedroeg voor het toenmalige West-Vlaanderen ongeveer 24.000 eenheden. De ontleding van de gegevens leidde tot het besluit dat er op korte termijn nog plaats was voor een belangrijk aantal grensarbeiders in de Noordfranse industrie, maar dat op halflange en lange termijn de toekomst minder veilig was. Er werd voorop gesteld dat voorzien diende te worden in werk in eigen land voor ruim 13.000 van de 24.000 grensarbeiders¹.

Inmiddels is gebleken dat de grensarbeidersgroep inderdaad een bedreigde groep was, voor wie tewerkstelling in de Noordfranse industrie steeds minder interessant is geworden.

Gegevens geput uit de volkstellingen van 1961 en 1970 laten toe een beeld te schetsen van de evolutie en een aantal aspecten te ontleden waarover geen enkele andere bron inlichtingen verstrekt. Gegevens worden verstrekt over het huidige West-Vlaanderen en over het arrondissement Moeskroen, dit laatste uitgesplitst in de gemeentengroepen Moeskroen-Dottenijs (voorheen behorend tot het arrondissement Kortrijk) en Ploegsteert-Komen (voorheen behorend tot het arrondissement Ieper)².

Het is sinds 1958 dat de vermindering van het aantal grensarbeiders ononderbroken is voortgezet; voordien was dit aantal schommelend met de conjunctuursituatie.

In de periode 1961-70 is er een daling geweest in West-Vlaanderen van ongeveer 68 %. De vermindering was ook aanzienlijk, hoewel iets minder groot, in het arrondissement Moeskroen (52 %), waar de afstand tot het werk in de Noordfranse industrie gemiddeld eerder klein is. Er was een daling van 54 % in de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs en van 48 % in de gemeentengroep Ploegsteert-Komen.

In 1961 lag het aantal grensarbeiders in het huidige West-Vlaanderen bijna 60 % hoger dan in het huidige arrondissement Moeskroen; in 1970 bedroeg het verschil nog slechts 6 %.

De vermindering was algemeen iets groter bij de mannen dan bij de vrouwen; de afwijking in de evolutie naar het geslacht was enkel vrij aanzienlijk in de gemeentengroep Ploegsteert-Komen, met een daling van 53 % voor de mannen en slechts 36 % voor de vrouwen.

³ Geen rekening kon worden gehouden met de grensarbeiders woonachtig in de gedeelten van gemeenten die werden afgesplitst (Risquons-Tout, Clef d'Hollande en Kruseyck).

¹ Zie: 'West-Vlaanderen Werkt', jg 1963, nr 4, blz. 124-128.

² Onze dank gaat hierbij naar de heer W. Van Waelvelde, Bestuursdirecteur bij het Nationaal Instituut voor de Statistiek, die een aantal tabellen speciaal liet opmaken betreffende de grensarbeiders in West-Vlaanderen en het arrondissement Moeskroen.

Het aandeel van de vrouwen onder de grensarbeiders is gestegen van 29 % tot 32 % in West-Vlaanderen en van 30 % tot 33 % in het arrondissement Moeskroen.

Terwijl het totale aantal grensarbeiders sterk is gedaald, valt te wijzen op een toename van het aantal personen van Franse nationaliteit die wonen in West-Vlaanderen en werkzaam zijn in Noord-Frankrijk.

In 1961 waren er in het huidige West-Vlaanderen 318 mannelijke grensarbeiders van Franse nationaliteit en in 1970 was dit aantal gestegen tot 488. Ook in het arrondissement Moeskroen was er enige aangroei. Bij de vrouwen was de tendens dalend, behoudens in de gemeentengroep Ploegsteert-Komen.

Het aandeel van de grensarbeiders van Franse nationaliteit bedroeg in 1961 in het huidige West-Vlaanderen amper 3 % ; in 1970 was dit aandeel gestegen tot bijna 13 %. Voor het arrondissement Moeskroen valt te wijzen op een stijging van 15 % tot 33 %.

Het komt wel logisch voor dat de grensarbeiders van Franse nationaliteit de tewerkstelling in Frankrijk anders beoordelen dan de Belgische grensarbeiders. Deze gedachte vindt grond in de vaststelling dat relatief veel van de grensarbeiders van Franse nationaliteit tot de bediendengroep behoren, dat ze sinds vrij korte tijd in België wonen en in het algemeen betrekkelijk jong zijn.

Evolutie van het aantal grensarbeiders naar de nationaliteit en de sociale stand, 1961-70

	Franse nationaliteit				Belgische en andere			
	Arbeiders		Bedienden		Arbeiders		Bedienden	
	1961	1970	1961	1970	1961	1970	1961	1970
MANNEN								
Huidig West-Vlaanderen	275	320	43	164	10.794	2.619	240	338
Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs	511	393	169	311	3.896	1.080	342	398
Gemeentengroep Ploegsteert-Komen	212	229	32	88	1.778	574	70	94
Huidig arrondissement Moeskroen	723	622	201	399	5.674	1.654	412	492
Vroeger West-Vlaanderen	998	942	244	563	16.468	4.273	652	830
VROUWEN								
Huidig West-Vlaanderen	179	116	11	45	4.447	1.390	37	84
Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs	356	229	71	128	1.636	516	49	111
Gemeentengroep Ploegsteert-Komen	142	133	17	38	743	367	29	53
Huidig arrondissement Moeskroen	498	362	88	166	2.379	883	78	164
Vroeger West-Vlaanderen	677	478	99	211	6.826	2.273	115	248

In 1970 behoorde 32 % van de grensarbeiders van Franse nationaliteit woonachtig in West-Vlaanderen tot de bediendengroep tegenover slechts 9 % voor de overige grensarbeiders⁴; voor de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs waren de percentages respectievelijk 41 % en 24 % en voor de gemeentengroep Ploegsteert-Komen 26 % en 13 %. In vergelijking met 1961 is, zoals blijkt uit de tabel, het aantal bedienden algemeen toegenomen; het aandeel van de bedienden in het totale aantal grensarbeiders is voor het huidige West-Vlaanderen gestegen van amper 2 % in 1961 tot 12 % in 1970.

Gezegd werd dat de grensarbeiders van Franse nationaliteit doorgaans eerder sinds korte tijd in België blijken gevestigd te zijn. In onderstaande tabel wordt

aangegeven sinds welke periode de grensarbeiders van Franse nationaliteit woonachtig zijn in de huidige woongemeente⁵.

Niet minder dan 63 % van de mannelijke grensarbeiders van Franse nationaliteit woonachtig in het huidige West-Vlaanderen zijn pas in 1965 of later in de huidige woongemeente gevestigd; voor de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs was het percentage 53 % en voor de gemeentengroep Ploegsteert-Komen 61 %.

De grensarbeiders van Franse nationaliteit zijn in West-Vlaanderen overwegend woonachtig te Menen (117 mannen, 56 vrouwen), Wervik (117 mannen, 43 vrouwen) en verder te Rekkem (31 mannen, 20 vrouwen),

⁴ De totale bezoldigde werkgelegenheid in West-Vlaanderen bestond in 1970 voor 34 % uit bedienden; de ondervetegenwoordiging van de bedienden onder de grensarbeiders van Belgische nationaliteit is frappant, waarbij uiteraard het taalverschil medebepalend is geweest.

⁵ De periode van vestiging in België kan iets vroeger geweest zijn dan wat blijkt uit deze gegevens. Er zijn echter geen gegevens beschikbaar over de migratie van deze grensarbeiders in België. Er mag aangenomen worden dat de periode van vestiging in de huidige woongemeente een goede indicatie geeft over de periode van vestiging in België.

Periode van vestiging in de huidige woongemeente in België van de grensarbeiders van Franse nationaliteit, opname toestand eind 1970

Periode van vestiging	Mannen			Vrouwen		
	Huidig West-Vlaanderen	Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs	Gemeentengroep Ploegsteert-Komen	Huidig West-Vlaanderen	Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs	Gemeentengroep Ploegsteert-Komen
Sinds geboorte	8	36	17	16	39	20
Vóór 1930	6	20	6	6	10	4
1930-39	18	41	3	8	20	2
1940-44	3	8	1	6	8	4
1945-49	26	41	5	16	23	6
1950-54	22	36	18	10	23	14
1955-59	31	68	24	10	35	14
1960-64	62	89	50	13	36	19
1965-69	217	272	148	55	115	58
1970	91	109	48	21	46	29
Onbekend	4	3	1	—	4	1
Totaal	488	723	321	161	359	171

Indeling van de grensarbeiders naar leeftijdsgroepen, toestand 31 december 1970

Leeftijdsgroepen	Huidig West-Vlaanderen		Gemeentengr. Moeskroen-Dottenijs				Gemeentengr. Ploegsteert-Komen					
	Abs. c.		Proc. verdeling		Abs. c.		Proc. verdeling		Abs. c.		Proc. verdeling	
	Franse nationaliteit	Overige	Franse nationaliteit	Overige	Franse nationaliteit	Overige	Franse nationaliteit	Overige	Franse nationaliteit	Overige	Franse nationaliteit	Overige
MANNEN												
15-19 jaar	15	53	3,1	1,8	15	47	2,1	3,2	15	41	4,7	6,1
20-24 jaar	144	183	29,5	6,2	134	114	18,5	7,7	79	86	24,6	12,8
25-29 jaar	120	173	24,6	5,8	141	103	19,5	6,9	73	48	22,7	7,2
30-34 jaar	55	201	11,3	6,8	96	125	13,3	8,4	51	47	15,9	7,0
35-39 jaar	47	302	9,6	10,2	95	157	13,1	10,6	34	72	10,6	10,7
40-44 jaar	34	378	7,0	12,8	69	210	9,6	14,2	29	88	9,0	13,1
45-49 jaar	23	426	4,7	14,4	72	217	10,0	14,6	17	86	5,3	12,8
50-54 jaar	19	303	3,9	10,3	37	107	5,1	7,2	14	48	4,4	7,2
55-59 jaar	14	498	2,8	16,9	36	207	5,0	13,9	7	78	2,2	11,6
60-64 jaar	17	430	3,5	14,6	27	192	3,7	12,9	1	75	0,3	11,2
65 jaar en +	—	6	—	0,2	1	6	0,1	0,4	1	2	0,3	0,3
Totaal	488	2.953	100,0	100,0	723	1.485	100,0	100,0	321	671	100,0	100,0
VROUWEN												
15-19 jaar	17	111	10,6	7,5	21	44	5,8	7,0	25	70	14,6	16,6
20-24 jaar	35	225	21,7	15,3	72	97	20,1	15,3	53	89	31,0	21,1
25-29 jaar	18	183	11,2	12,4	44	63	12,2	10,0	26	54	15,2	12,8
30-34 jaar	10	145	6,2	9,8	36	59	10,0	9,3	14	31	8,2	7,3
35-39 jaar	14	192	8,7	13,0	38	74	10,6	11,7	18	50	10,5	11,8
40-44 jaar	18	195	11,2	13,2	48	92	13,4	14,6	14	46	8,2	10,9
45-49 jaar	21	205	13,0	13,9	43	90	12,0	14,2	12	38	7,0	9,0
50-54 jaar	13	127	8,1	8,6	29	53	8,1	8,4	7	21	4,1	5,0
55-59 jaar	12	82	7,4	5,6	25	47	7,0	7,4	—	21	—	5,0
60 jaar en +	3	9	1,9	0,6	3	13	0,8	2,1	2	2	1,2	0,5
Totaal	161	1.474	100,0	100,0	359	632	100,0	100,0	171	422	100,0	100,0

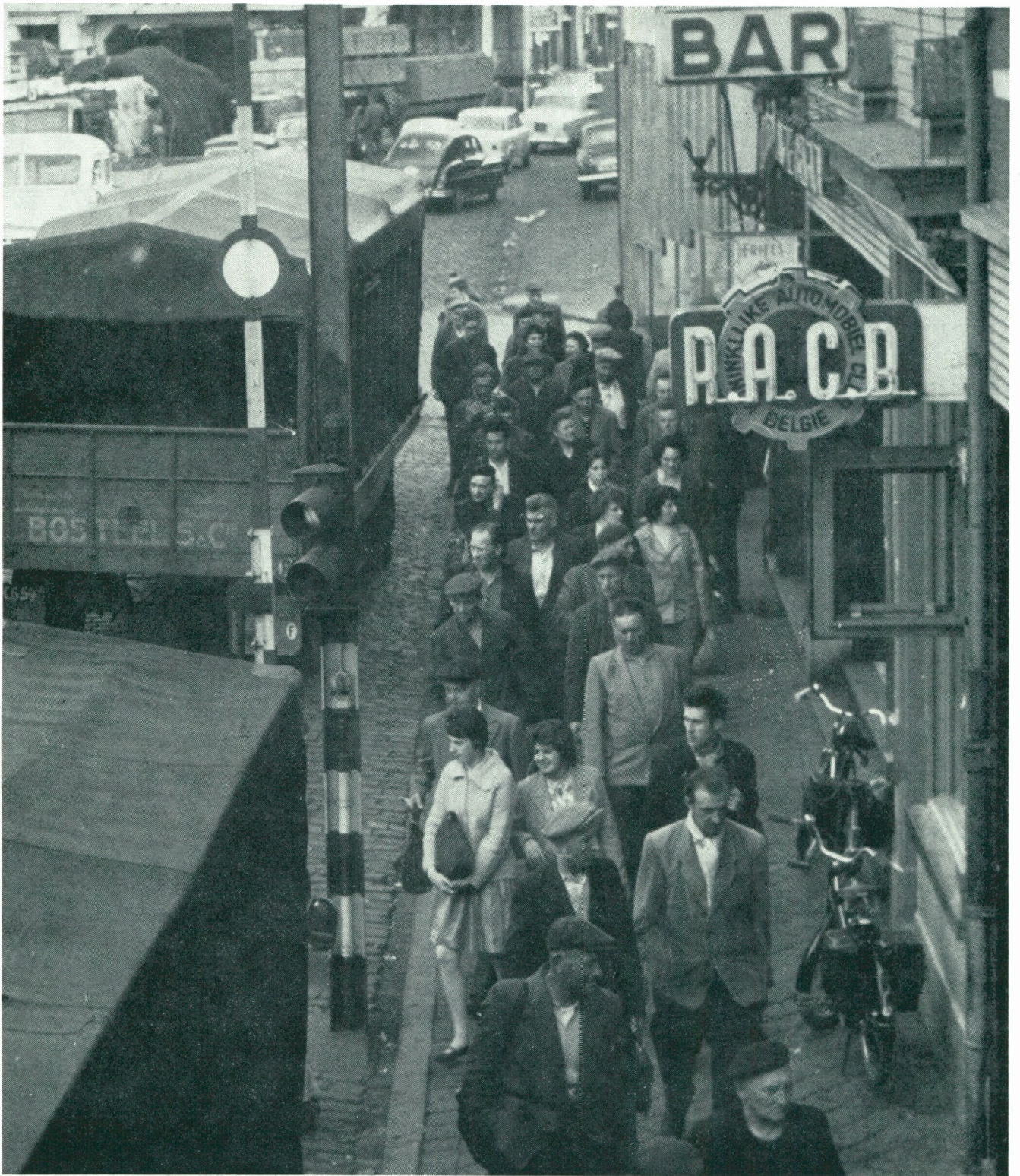

Foto : Archief WES

De Panne (39 mannen, 2 vrouwen) en Kortrijk (29 mannen, 2 vrouwen) ⁶.

De grensarbeiders van Franse nationaliteit zijn gemiddeld heel wat jonger dan de overige grensarbeiders.

Vooraf voor de grensarbeiders woonachtig in het huidige West-Vlaanderen is het verschil in leeftijdsopbouw opvallend groot ; bij de mannelijke grensarbeiders van Franse nationaliteit was eind 1970 circa 69 % minder dan 35 jaar oud tegenover slechts 21 % voor de grensarbeiders van Belgische nationaliteit. Voor de gemeentengroep Ploegsteert-Komen is de leeftijdsopbouw van de grensarbeiders van Franse nationaliteit eveneens zeer jeugdig, doch het verschil met de grensarbeidersgroep van Belgische nationaliteit is iets minder groot (leeftijd beneden 35 jaar mannen : 68 % tegenover 33 %). In de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs is de leeftijdsopbouw van de grensarbeiders van Franse nationaliteit minder jeugdig (mannen minder dan 35 jaar : 53 %) en het verschil met de grensarbeiders van Belgische nationaliteit weliswaar nog aanzienlijk, maar toch minder groot (53 % tegenover 26 %). Ook bij de vrouwen — met logischerwijze algemeen een jeugdiger leeftijdsopbouw — worden aanzienlijke verschillen genoteerd.

	Mannen			Vrouwen		
	Aandeel van — 35 jarigen			Aandeel van — 30 jarigen		
	Fransen	Belgen	Totaal	Fransen	Belgen	Totaal
Huidig West-Vlaanderen	68,5	20,6	27,4	43,5	35,2	36,0
Gemeentengr. Moeskroen-Dottenijs	53,4	26,2	35,1	38,1	32,3	34,4
Gemeentengr. Ploegsteert-Komen	67,9	33,1	44,4	60,8	50,5	53,5

Globaal is de leeftijdsopbouw ouder in West-Vlaanderen dan in de gemeentengroepen Moeskroen-Dottenijs en Ploegsteert-Komen.

De grensarbeidersgroep is gekenmerkt door een uitgesproken verouderde leeftijdsopbouw, die ononderbroken verdergaat en slechts in geringe mate kan worden afgeremd door een toenemend aantal grensarbeiders van Franse nationaliteit met relatief jeugdige leeftijdsopbouw.

Een beeld over de veroudering van de grensarbeidersgroep kan verkregen worden door de leeftijdsopbouw van de grensarbeidersgroep te vergelijken met de leeftijdsopbouw van de totale werknemersgroep woonachtig in West-Vlaanderen. Gelet op het feit dat de meeste grensarbeiders werkzaam zijn in de textielnijverheid en deze bedrijfstak ook in West-Vlaanderen gekenmerkt is door een zekere veroudering van het arbeidseffektief, wordt ook de vergelijking gegeven voor de tewerkgestelden in de textielnijverheid.

⁶ In 1961 waren de aantallen als volgt :

Menen	: 76 mannen, 86 vrouwen
Wervik	: 79 mannen, 38 vrouwen
Rekkem	: 34 mannen, 23 vrouwen
De Panne	: 7 mannen, —
Kortrijk	: 10 mannen, 4 vrouwen

Eind 1970 behoorde 28 % van de mannelijke grensarbeiders woonachtig in West-Vlaanderen tot de leeftijdsklassen van 55 jaar en meer tegenover slechts 13 % voor de totale werknemersgroep. Slechts 27 % van de mannelijke grensarbeiders was minder dan 35 jaar oud tegenover 45 % voor de totale werknemersgroep ; bij de vrouwen waren deze laatste percentages respectievelijk 45 % en 70 %. In de textielnijverheid blijkt er inderdaad, althans bij de mannen, een gemiddeld oudere leeftijdsopbouw te worden genoteerd. Voor de tewerkgestelden in de textielnijverheid is de sterkere vergrijzing onder de grensarbeiders zeer duidelijk ; 34 % van de mannelijke grensarbeiders in de textielnijverheid is 55 jaar of ouder tegenover 21 % voor de totale werknemersgroep uit West-Vlaanderen die in deze bedrijfstak werkzaam is.

Hiervoor werd vastgesteld dat de leeftijdsopbouw van de grensarbeiders uit de gemeentengroepen Moeskroen-Dottenijs en Ploegsteert-Komen iets gunstiger is dan voor West-Vlaanderen ; toch is er ook in het arrondissement Moeskroen een veroudering van de grensarbeidersgroep in vergelijking met de totale werknemersbevolking. In 1970 behoorde circa 51 % van de mannelijke grensarbeiders van het arrondissement Moeskroen tot de leeftijdsgroepen van 40 jaar en meer tegenover een aandeel van 44 % voor de totale werknemersgroep ; 38 % van de grensarbeiders was meer dan 40 jaar oud tegenover 29 % van de vrouwelijke werknemersgroep.

De verdergaande veroudering van de grensarbeidersgroep in West-Vlaanderen is manifest. In 1961 was 18 % van de mannelijke grensarbeiders woonachtig in het huidige West-Vlaanderen 55 jaar of ouder. In 1970 bedroeg dit aandeel 28 % ⁷. Ditzelfde verschijnsel van nog voortschrijdende veroudering wordt niet gevonden in het arrondissement Moeskroen ; de daling van de grensarbeid gaat er niet gepaard met een verdere veroudering van de grensarbeidersgroep. In 1961 was 20 % van de mannelijke grensarbeiders uit het huidige arrondissement Moeskroen 55 jaar of ouder en in 1970 was dit aandeel nog steeds 20 %. Ook bij de vrouwen is een gelijkaardige tendens waar te nemen.

Het aantal jongeren dat nog als grensarbeider in Frankrijk is tewerkgesteld is thans relatief veel geringer in West-Vlaanderen dan in het arrondissement Moeskroen. In 1970 was van de mannelijke Westvlaamse grensarbeiders amper 12 % minder dan 25 jaar tegenover 17 % in het arrondissement Moeskroen.

Een gedeeltelijke verklaring voor het in sterkere mate niet aantrekkelijk zijn van grensarbeid voor de Westvlamingen in vergelijking met de inwoners van het arrondissement Moeskroen is, benevens in verschillen naar sociale stand en nationaliteit, te vinden bij de verhoudingsgewijze grotere afstand tot het werk in Noord-Frankrijk. Voor tal van Westvlamingen — voornamelijk uit het arrondissement Ieper — is de tijdsafstand tot het werk nog vrij groot.

Het aantal grensarbeiders dat niet dagelijks de verplaatsing doet en eventueel een logement heeft in of nabij de werkgemeente is zeer gering.

In 1970 werd voor de dagelijks reizenden nog voor 14 % van de Westvlaamse grensarbeiders een tijdsafstand (enkel traject) genoteerd van 1 uur of meer ; voor de

⁷ In dezelfde periode was het aandeel van de leeftijdsgroepen van 55 jaar en meer in de totale werknemersgroep in West-Vlaanderen lichtjes dalend (van 13,4 % tot 13,2 %).

Leeftijdsofbouw van de grensarbeiders in West-Vlaanderen en vergelijking met de leeftijdsopbouw van de totale werknemersgroep, 31 december 1970

Leeftijds- klassen	Alle bedrijfstakken						Textielnijverheid	
	Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen	
	Grens- arbeiders (a)	Totale werknemers- groep (b)	Grens- arbeiders	Totale werknemers- groep	Grens- arbeiders	Totale werknemers- groep	Grens- arbeiders	Totale werknemers- groep
15-19 jaar	2,0	6,8	7,8	19,7	1,6	9,0	6,5	22,8
20-24 jaar	9,5	13,5	15,9	25,5	6,0	10,5	14,3	21,8
25-29 jaar	8,5	12,9	12,3	14,7	5,6	9,1	11,3	14,1
30-34 jaar	7,4	12,3	9,5	10,2	6,9	10,5	9,8	10,4
35-39 jaar	10,1	12,3	12,6	8,3	10,5	} 21,5	13,1	} 18,3
40-44 jaar	12,0	11,3	13,0	7,3	12,0		14,2	
45-49 jaar	13,0	10,9	13,8	6,5	13,0	} 18,8	14,4	} 10,5
50-54 jaar	9,4	6,8	8,6	3,7	10,5		9,5	
55-59 jaar	14,9	7,5	5,8	2,8	18,5	12,0	6,3	1,8
60 jaar en +	13,2	5,7	0,7	1,3	15,4	8,6	0,6	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(a) Inclusief grensarbeiders van Franse nationaliteit.

(b) Exclusief werklozen en dienstplichtigen. Met inbegrip van de grensarbeiders woonachtig in West-Vlaanderen.

gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs was dit amper 1 % en voor de gemeentengroep Ploegsteert-Komen minder dan 3 %. In de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs woonde 84 % van de grensarbeiders op minder dan een half uur van het werk, in de gemeentengroep Ploegsteert-Komen 77 % en in West-Vlaanderen 56 %. Van de Westvlaamse grensarbeiders die 1 uur of meer nodig hadden om het werk te bereiken, woonde 69 % in het arrondissement Ieper. In het arrondissement Ieper, waar de werkgelegenheidskansen ter plaatse nog steeds onvoldoende zijn, woonde 18 % van de grensarbeiders nog op een tijdsafstand van 1 uur of meer; in het arrondissement Kortrijk, waar de werkgelegenheidsbalans in 1970 gunstig was, woonde slechts 7 % van de grensarbeiders op een tijdsafstand van 1 uur of meer.

De situatie is iets gunstiger bij de vrouwen dan bij de mannen.

In vergelijking met 1961 is de toestand fel verbeterd. In West-Vlaanderen verminderde het aantal grensarbeiders dat 1 uur of meer nodig had om het werk te bereiken tussen 1961 en 1970 met niet minder dan 90 %; voor de groep die pendelde over een tijdsafstand van een half uur tot een uur bedroeg de daling 69 % en voor hen die minder dan een half uur nodig hebben slechts 29 %.

In de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs ging de grensarbeid zich op bijzonder uitgesproken wijze concentreren op korte-afstandspendel van minder dan een half uur; dit was iets minder het geval in de gemeentengroep Ploegsteert-Komen.

In het algemeen was de evolutie bij de mannen en de vrouwen vrij gelijklopend. Globaal was de daling iets geringer bij de vrouwen en dit dan bij de korte-afstandspendel.

De aanzienlijke verbetering inzake tijdsafstand tot het werk is ten dele bepaald door veranderingen in het gebruikte vervoermiddel.

Tijdsafstand (enkel traject) tot het werk in Noord-Frankrijk, 1961-70

Tijdsafstand	West-Vlaanderen					
	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	1961	1970	1961	1970	1961	1970
Dagelijks reizend						
— 15'	694	829	370	560	1.064	1.389
15-30'	1.990	1.031	952	421	2.942	1.452
30-45'	1.902	557	772	242	2.674	799
45'-1 u	1.210	438	636	175	1.846	613
1 u-1 u 30	3.444	352	1.276	159	4.720	511
1 u 30-2 u	1.439	114	495	34	1.934	148
2 u en meer	530	42	115	8	645	50
Totaal (a)	11.209	3.367	4.616	1.604	15.825	4.971
Niet dagelijks reizend						
Totaal	143	74	58	31	201	105
waarvan met logement	n.b.	44	n.b.	16	171	60
Algemeen totaal	11.352	3.441	4.674	1.635	16.026	5.076

(a) Inclusief tijdsafstand onbekend.

Tijdsafstand (enkel traject) tot het werk in Noord-Frankrijk, 1961-70 (vervolg)

Tijdsafstand	Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs						Gemeentengroep Ploegsteert-Komen					
	Mannen		Vrouwen		Totaal		Mannen		Vrouwen		Totaal	
	1961	1970	1961	1970	1961	1970	1961	1970	1961	1970	1961	1970
Dagelijks reizend												
— 15'	381	488	180	248	561	736	411	251	152	205	563	456
15-30'	2.407	1.365	997	574	3.404	1.939	878	482	436	284	1.314	766
30-45'	1.585	249	696	109	2.281	358	373	165	149	57	522	222
45'-1 u	324	43	163	35	487	78	147	57	60	22	207	79
1 u-1 u 30	167	22	61	10	228	32	228	21	107	12	335	33
1 u 30-2 u	17	1	6	1	23	2	41	6	15	—	56	6
2 u en meer	5	8	1	1	6	9	4	2	1	1	5	3
Totaal (a)	4.886	2.187	2.104	978	6.990	3.165	2.082	985	920	582	3.002	1.567
Niet dagelijks reizend												
Totaal	32	21	8	13	40	34	10	7	11	11	21	18
waarvan met logement	n.b.	12	n.b.	8	31	20	n.b.	3	n.b.	3	16	6
Algemeen totaal	4.918	2.208	2.112	991	7.030	3.199	2.092	992	931	593	3.023	1.585

(a) Inclusief tijdsafstand onbekend.

Het gebruik van de auto is sterk toegenomen ; bij de vrouwen gaat het hierbij overwegend om medereizigers.

Ongeveer 22 % van de Westvlaamse grensarbeiders gaat thans met de auto naar het werk, hetzij als bestuurder of als medereiziger. In de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs bedraagt dit aandeel reeds 46 % en in de gemeentengroep Ploegsteert-Komen 33 %.

Gebruikt vervoermiddel door de grensarbeiders, 1961-70 (dagelijks reizenden)

Gebruikt vervoermiddel (a)	West-Vlaanderen					
	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	1961	1970	1961	1970	1961	1970
Autobus						
Personeels- vervoer door werkgever	6.438	571 637	3.195	388 295	9.633	959 932
Fiets of bromfiets	3.549	1.054	1.054	626	4.603	1.680
Motor of scooter	311	59	16	5	327	64
Auto	531	924	62	160	593	1.084
Trein	194	33	17	7	211	40
Te voet	186	84	272	117	458	201
Onbekend	—	5	—	6	—	11
Totaal	11.209	3.367	4.616	1.604	15.825	4.971

(a) Vervoermiddel waarmee de grootste afstand wordt afgelegd.

Het gebruik van de autobus, eventueel georganiseerd door de werkgever, is zeer sterk gedaald.

In West-Vlaanderen gebruikte in 1970 nog slechts 38 % van de grensarbeiders dit vervoermiddel tegenover 61 % in 1961. Toch is het voor de Westvlaamse grensarbeiders nog het meest gebruikte vervoermiddel. In de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs is het meest gebruikte vervoermiddel de auto en in de gemeentengroep Ploegsteert-Komen de fiets of bromfiets.

Het gemiddeld scholingsniveau van de grensarbeiders is nog steeds zeer laag, hoewel enige vooruitgang is vast te stellen. In 1961 had 90 % van de Westvlaamse grensarbeiders enkel lager onderwijs gevolgd (inclusief 4de graad) ; in 1970 was voor 80 % enkel lager onderwijs en voor 8 % onvoltooid lager secundair niveau te noteren. De situatie was iets beter in de gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs (88 % lager onderwijs in 1961 ; 68 % lager niveau en 13 % onvoltooid lager secundair niveau in 1970).

De grensarbeidersgroep blijft in elk geval, mede door zijn verouderde leeftijdsopbouw en het geringe aandeel van de bedienden, een groep met een relatief lage schoolse opleiding. In 1970 had van de Westvlaamse grensarbeiders amper 2 % een diploma van hoger secundair niveau en 1,5 % een diploma van hoger niveau ; voor de totale werkende Westvlaamse bevolking waren deze percentages respectievelijk 12 % en 7 %.

Sinds 1970 is het aantal grensarbeiders in Noord-Frankrijk verder gedaald. Er zijn geen akkurate gegevens beschikbaar wat betreft de verdeling naar de woonplaats. De trend is evenwel duidelijk, enerzijds naar voren komend uit de gegevens van de « Direction départementale du travail et de la main-d'œuvre du Nord », en anderzijds uit gegevens van het « Syndicat Patronal Textile de Roubaix-Tourcoing-Vallée de la Lys ».

Gebruikt vervoermiddel door de grensarbeiders, 1961-70 (dagelijks reizenden) (vervolg)

Gebruikt vervoermiddel (a)	Gemeentengroep Moeskroen-Dottenijs						Gemeentengroep Ploegsteert-Komen					
	Mannen		Vrouwen		Totaal		Mannen		Vrouwen		Totaal	
	1961	1970	1961	1970	1961	1970	1961	1970	1961	1970	1961	1970
Autobus Personeelsvervoer door werkgever	318	60 27	461	109 36	779	169 63	353	56 104	280	58 33	633	114 137
Fiets of bromfiets	3.528	778	1.252	418	4.780	1.196	1.365	388	560	321	1.925	709
Motor of scooter	373	113	37	26	410	139	113	23	14	12	127	35
Auto	548	1.156	107	300	655	1.456	131	383	13	132	144	515
Trein	29	7	14	5	43	12	69	18	9	10	78	28
Te voet	90	43	233	83	323	126	51	11	44	16	95	27
Onbekend	—	3	—	1	—	4	—	2	—	—	—	2
Totaal	4.886	2.187	2.104	978	6.990	3.165	2.082	985	920	582	3.002	1.567

(a) Vervoermiddel waarmee de grootste afstand wordt afgelegd.

De statistiek over de grensarbeiders in Noord-Frankrijk kan worden verkregen ingevolge de controle op de verplichte loontransfer ; de gegevens van het textielpatroonsverbond van Roubaix-Tourcoing-Vallée de la Lys steunen op een jaarlijkse enquête van dit orgaan bij de aangesloten leden, waarbij mag worden aangenomen dat circa 92 % van de werkgelegenheid in deze sektor wordt bereikt.

Het verloop van de Belgische grensarbeiders in het département du Nord was na 1970 als volgt :

	1970 (dec.)		1976 (dec.)	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Textielnijverheid	4.083	2.597	2.165	1.311
Metaalnijverheid	4.365	469	2.857	117
Bouwbedrijf	1.367	9	561	6
Andere	2.797	1.306	2.158	1.198
Totaal	12.612	4.381	7.741	2.632

Tussen 1970 en 1976 was er een daling van nagenoeg 40 %. Op te merken valt dat de daling zich vrij geregeld voltrok van jaar tot jaar en niet op uitgesproken wijze het gevolg is van de conjunctuurinzinking van 1974-76. In de textielnijverheid, waar circa 62 % van de Westvlaamse grensarbeiders zijn tewerkgesteld en 54 % van de grensarbeiders uit het arrondissement Moeskroen, bedroeg de vermindering 48 %.

Het aantal grensarbeiders in de textielnijverheid van Roubaix-Tourcoing-Leievallei verminderde in de periode 1970-75 van 6.990 tot 4.150 of met ruim 40 % ; het aandeel van de grensarbeiders in de totale tewerkstelling daalde van 11,8 % tot 8,4 %.

Naar raming bedraagt het aantal Westvlaamse grensarbeiders thans ongeveer 3.100 eenheden.

De tewerkstelling in de Noordfranse industrie is sinds jaren steeds minder aantrekkelijk geworden.

De loonvoorwaarden zetten zeker niet meer aan tot het opnemen van werk in Noord-Frankrijk. Het uurloon voor de ongeschoolde bedroeg in oktober 1975 in ons land 116,10 Belgische frank ; in Frankrijk was dit 8,32 Franse frank. De wisselkoers is ongunstig en steeds fluktuierend ; in 1975 waren er 6 aanpassingen, met een waaier van 7,97 tot 8,78. Eind januari 1977 was de wisselkoers terug gedaald tot 7,38. De bonifikatie die door de Franse werkgevers wordt toegekend (8 à 13 % naargelang de bedrijfstak) volstaat niet om het nadelig wisselverschil op te heffen ; deze bonifikatie wordt trouwens afgebouwd. Gelet op de ongunstige evolutie van het reëel loon van de grensarbeiders heeft de Belgische regering in november 1973 besloten een toeslag toe te kennen om een wisselkoers van 8,76 te waarborgen, thans enkel verzekerd tot eind maart 1977.

De vooruitzichten inzake de evolutie van de werkgelegenheid in het arrondissement Rijsel zijn ook niet bemoedigend. Volgens een studie van Fr. Fontaine⁸ zou in dit gebied in de periode 1975-80 de werkgelegenheid stijgen met ongeveer 15.000 eenheden, wat echter amper voldoende zal zijn voor de groei van de beroepsbevolking.

In de industrie wordt een daling van de werkgelegenheid verwacht van 14.000 en in het bouwbedrijf van circa 1.200 arbeidsplaatsen. Het arrondissement Rijsel zou in de komende jaren kunnen gekonfronteerd worden met een uitwijkingoverschot. Enkel in de tertiaire sektor en naar verwachting vooral in de administratie en overheidsdiensten blijkt een groei van de werkgelegenheid te kunnen verwacht worden ; de kansen op tewerkstelling voor Westvlaamse grensarbeiders is hier uiteraard miniem.

⁸ Fr. Fontaine, ' Perspectives de population et d'emploi au 1/1/1981. Région Nord-Pas-de-Calais et zones d'études ', in : Profils de l'Economie Nord-Pas-de-Calais, mars 1976, Etudes et Synthèses, I.N.S.E.E.